

Türkiye Türkçesi Gramerindeki Düzensizlikler ve Eş Zamanlı Gramer Yazımı*

Caner Kerimoğlu**

Özet: Bu çalışma Türkiye Türkçesi gramerindeki düzensizlikleri ele almaktadır. İlk olarak düzensizlik kavramı dünya dilbilimi geleneğindeki yaklaşımlarla açıklanmış, ardından Türkiye Türkçesindeki düzensizlik örnekleri sıralanmıştır. Üçüncü bölümde eş zamanlı gramer yazımının düzensizliklerle ilgili yeterliliği tartişılmıştır. Çalışma, düzensizliklerin de gramerlere yansıtılması gerektiğini savunurken, modern dilbilimindeki eş zamanlı gramer anlayışının özellikle düzensizliklerin aktarılması ve açıklanmasında sorunlara yol açtığını ileri sürmektedir. İncelemede dildeki düzenliliklerin belirlenmesinde eş zamanlı gramer yazma yönteminin kullanılması gerektiği vurgulanmış, düzensizliklerin açıklanmasında art zamanlılığın da dikkate alınması yönünde bir öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, düzensizlik, eş zamanlılık, art zamanlılık, düzenlilik.

Synchronic Grammar Writing and the Irregularities in Turkey Turkish Grammar

Abstract: This article deals with the irregularities in Turkey Turkish. Initially, the concept of irregularity is explained according to different approaches in linguistics. Additionally, the irregularities in Turkey Turkish are listed. Finally, the relation between irregularity and synchronic grammar writing is discussed. This study mainly argues that the irregularities in grammar should be reflected to grammars. It also claims that the synchronic grammar writing causes some problems in describing and explaining the irregularities. In the article, it is emphasized that while the synchronic grammar writing perspective should be used to identify the linguistic regularities, the diachronic grammar writing perspective should be used to explain the causes of irregularities.

Key words: Turkey Turkish, irregularity, synchronic grammar, diachronic grammar, regularity.

* Bu çalışmayı hazırlarken yardımlarını gördüğüm Margarete Ersen-Rasch, Prof. Dr. Barış Kabak ve hocam Prof. Dr. Zeki Kaymaz'a teşekkür ederim.

** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Buca-İZMİR, canerkerimoglu@yahoo.com

Giriş

Türkiye Türkçesi gramerlerinde *istisnai* durumlar üzerinde pek durulmadığı, kurala odaklı bir anlayışla *kural dışı* kabul edilen kullanımların değerlendirilmediği görülmektedir. Saussure sonrasında dil incelemelerine damgasını vuran eş zamanlı gramer anlayışının söz konusu kullanımlarla ilgili olarak özellikle öğretim boyutunda karşılaşılan neden sorusuna cevap verip vermediği de tartışmalıdır. Bu incelemede öncelikle düzensizlik kavramı açıklanacak, ardından Türkiye Türkçesi gramerlerinde düzensiz, kural dışı, istisna vb. adlarla değerlendirilen kullanımlardan örnekler sunulacaktır. Bu yapılırken önce gramerler tanık gösterilerek *kural* aktarılacak, sonra buna uymayan örnekler verilecektir. Düzensizlik örnekleri belirlendikten sonra çalışmanın ikinci bölümünde düzensiz sayılan kullanımların gramere nasıl yansıtılması gerektiği tartışılacaktır. Bu tartışmada eş zamanlı gramer yazımının yeterliliği sorgulanacak, düzensizliklerin Türkçenin öğretimindeki önemi vurgulanacaktır.

1. Düzensizlik Kavramı

Crystal (2008: 254) düzensiz (irregular) terimini bir kuralda belirtilen yapıya istisna oluşturan dilbilimsel biçim olarak açıklar ve gramerin düzenli yapıların keşfiyle ilgilendiğini, düzensizliklerin genellikle incelenmediğini belirtir. Ancak son yıllarda düzensizlikler dünya dilciliğinde ilgi çeken konulardan biri olarak öne çıkmıştır.

Düzensizliklerin nitelikleri ve nedenleri farklı açılardan ele alınmıştır: Dik (1992: 52) yazımın düzensizlik nedeni olabileceğini belirtirken, Kiefer (2000: 299-301) düzensizliklerin sıklık (frequency), dilbilgiselleşme (grammaticalization), sözlükleşme (lexicalization) kavramlarıyla ilgili olduğunu vurgular. Buna göre düzensiz biçimler sık kullanılan ve daha çok sözlük ögesi olma yolunda ilerleyen yapılardır. Dilbilgiselleşme sürecine giren yapılar daha çok düzenlilik gösterir. Haspelmath (2002: 22) de çekimdeki düzensizliğin ilk olarak sıklığı yüksek leksemeleri etkileyeceğini belirterek sıklık ve düzensizlik ilişkisini vurgular. Bybee (2007: 271) özellikle morfolojik düzensizliklerin dilin en yüksek kullanım sıklığına sahip ögeler olduğu sonucuna ulaşır. Aynı yazar başka bir çalışmasındaysa sık kullanılan formların düzenlileştirmeye direnç gösterdiğini, sözlüksel biçimbirimlerin gramatik biçimbirime göre anlam ve yapı olarak daha düzenli olduğunu savunur ancak morfolojinin düzenli olduğunda daha doğal olduğu görüşünü, yüksek sıklığa sahip ögelerde düzensizliğin daha yaygın olduğu verisine dayanarak reddeder (Bybee 2010: 2, 25, 203, morfolojik

ve semantik düzenlilik için bk. Jackhendorf 1975). Aronoff vd. (2011: 78) morfolojinin düzensizlikle dolu olduğunu ancak sentaksın düzenliliğe daha meyilli olduğunu savunur. Langacker (2008: 244) sentaks daha düzenliken sözcük bilgisi daha düzensizdir biçimindeki genel kanıyı reddeder; bu ikisinin birbirinden çok farklı olmadığını, her ikisinde de bir çeşit düzenlilik bulunduğunu savunur. Robin (1965: 260) ve Stump (2007: 3) çekimin yapıma göre daha düzenli olduğu görüşündedirler. Aikhenvald (2007: 62) yapımın da birçok düzensizlik ve boşluk sergilediğini belirtir. Vaux vd. (2003: 95) düzensizliklerin dilcilere “bir dilde yalnızca ne söylenebileceğini” değil, aynı zamanda o dilde ne söylenemeyeceğini keşfetme imkânı tanıdığını, bu formlar sayesinde dilin ne tür düzensizliklere izin verdiğinin öğrenilebileceğini belirtir. Simon vd. (2011: 17) düzensizliğin aşamalı olarak iki biçimde kaybolabileceğini savunur. Buna göre istisnai form öğelerini yitirir veya genişleyerek daha güçlü bir sistem yaratıp dilin daha az düzenli bir ögesine dönüşür. Norde (2001: 243) farklı araştırmacıların incelemelerine dayanarak morfolojik düzensizliğin kapalı (isolated) toplumlarda, büyük ve açık toplumlara göre daha hoş görüldüğü verisini aktarır. Buna göre düzensizlik yazımdan sosyolojik etkenlere kadar birçok yönden incelenebilen bir dil olgusudur.

Kökleri eski Yunan’a uzanan dilin düzenliliği tartışması bugünkü gramer yazımındaki yaklaşımların temelini oluşturur. Eski Yunan’da örnekseme ile aykırılık kavramları temelinde iki dil yaklaşımı vardır. *Örneksemeciler* (analogists) olarak adlandırılan grup düzenlilikleri esas alarak yeni biçimlerin oluşturulmasına çalışmışlardır. Örneğin *kitap* sözcüğünün çokluğu +lar ile yapıyorsa başka sözcükler de örneksemeli akıl yürütmeye aynı şekilde çokluk yapılabilir: *evler*, *deFTERler* vb. Karşı grubu oluşturan *aykırılıkçılar* (anomalists) dilin düzenliliklerinin belli bir oranı olduğunu, bu şekilde tüm dilin betimlenemeyeceğini, kullanıma önem vererek düzensizliklerin de ele alınması gerektiğini savunmuşlardır (Lyons 1983: 16-17, Robins 2000: 57, Bussmann 2006: 54). Eski Yunan’daki örneksemeciler ve aykırılıkçılar tartışması 19. yüzyılda başka biçimlerde de olsa gramer yazımında yeniden alevlenmiştir. F. de Saussure (1998: 174) “Dilde yalnız ayrılıklar vardır.” derken, 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Yeni Gramercilik (Neogrammarian) Okulu ses değişimlerinin belli yasalarla istisnasız bir düzenlilik sergilediğini savunmuş ve bu düzenli değişme kabulü, karşılaştırmalı dil incelemelerinin dayanaklarından biri olmuştur (Durie-Ross 1996: 14, Campbell 2007: 8, Blevins vd. 2009: 2). Özellikle art zamanlı bakışla yürütülen karşılaştırmalı dil incelemelerinde

ortaya çıkan ses bilgisindeki düzensizlikler konusu bugün bile farklı teorilerle açıklanmaya çalışılan soruları içerir.

Düzensizliklerin dilin eksikliği, zayıflığı ile ilgili olmadığı, dilin doğasına ait bir özellik olduğu savunulur. “Düzensizliklerin de gerçekte düzenli olduğu” (Durie-Ross 1996: 32, Simon vd. 2011: 17), “düzensizliklerin bir karmaşa olmadığı” (Blust 1996: 152), “bazı düzensiz çekimlerin dilin tarihi dönemlerinde kullanılan bir çekimin kanıtı olabileceği” (Koch 1996: 236), “düzenlilik ve düzensizliğin birbirine karşıt değil, hiyerarşik olgular olduğu” (Kiefer 2000: 299), “düzensizliklerin dilbilgiselleşme gibi bir sürecin bir aşaması olabileceği” (Himmelmann 1998) vb. görüşler düzensizliklerin ele alınmaya değer olgular olduğunu vurgular.

Dili bir sistem olarak ele almak, dilbilimciler arasında yaygındır. Ancak özellikle yapısal dilbilimin merkeze aldığı “sistem” ve kendi içinde bir paradigmaya sahip “canlı bir organizma” metaforlarının doğruluğu tartışmalıdır. Dilin ve dildeki değişimlerin sosyolojik ve tarihsel faktörlerden bağımsız ele alınmasının yanlışlığı, önemli itirazlardan biridir (Durie-Ross 1996: 14). Halliday (2004: 22)’ye göre dildeki dizimsel sıralamayı içeren düzenliliklerle daha çok yapı (structure) kavramı ilgilidir, sistemse bunun tam tersine “Ne neyin yerine gelebilir?” sorusuyla ilgili kalıpları (patterns) konu edinir. Sistem kavramı akla makine işleyişini, düzenini getirmektedir. Gramerin ve dilcinin de dilin bu düzenli işleyişinin ortaya çıkarılması, betimlenmesi işiyle uğraştığı Eski Yunan’dan beri söylenegelmektedir (Robins 2000: 56, Palmer 1986: 100, Kroeger 2005: 5, Heine-Kuteva 2007: 21, Langacker 2009: 2). Düzenliliklerin belirlenmesi sonucunda genellemelere ulaşılması dile dair “kuralları” ortaya çıkarır. Düzenlilik *örnekseme* (analogy), *tahmin edilebilme* (predictability), *tanınabilirlik* (recognizability) kavramlarıyla ölçülür. Örnekseme bir sonraki üretim ve çekimi tahmin etme ve tanıma konusunda en önemli dayanaktır ve düzensiz biçimlerin düzenli yapılmasında da önemli bir yeri vardır (Trask 1999: 8). Ancak dil incelemelerinde sistemsiz bir süreç olarak değerlendirilir. Çünkü “+*lAr* eki bir sözcüğe geliyorsa başka bir sözcüğe de gelmelidir.” biçimindeki bir yaklaşım her durumda doğru sonuçlar vermez. Diğer yandan düzenliliği sınamak için de bunu yapmak gerekir. Bu “Sturtevant paradoksu” denilen karşıtlığa yol açar. Yeni Gramercilerin ses değişimleri düzenlidir görüşü de bu paradoksun bir bölümünü oluşturur. *t* düzenli olarak *d* olmuştur dediğimizde *t*’nin *ç* olduğu bir örnek varsa bu, düzensiz bir örnek olarak karşımıza çıkar. Örnekseme sistemsizdir ancak +*lAr* başka sözcüklere getirildiğinde tanınan ve “doğru” biçimler oluşuyorsa düzen,

sistem ortaya çıkar. Paradoks da budur: Örneksizlik sistemli ancak düzenliliği yaratır, ses değişimi düzenlidir ancak düzensizliği yaratır¹ (Engelberg 2005: 47).

Değişim çoğu zaman önceden tahmin edilemeyen bir olgudur. Dildeki bir değişimin her zaman neden-sonuç ilişkisiyle açıklanması, istisnasız bir düzenlilik sergilemesi mümkün değildir (Traugott-Dasher 2002: 3, Norde 2009: 238). Gramer yazarları da bazı değişimler, yenilikler karşısında eldeki ölçü ve kategorilerle hareket etmekte, bunlara uymayan kullanımları göz ardı etmektedir. Hatta kuralları belirlemekle yetinmeyen *kuralcı gramercilik* (normative grammarian) anlayışı, kuralların bozulmaması için yanlış-doğru biçiminde yargılarda bulunarak kullanımları değerlendirir. Klasik gramer geleneği gücünü bu müdahaleciliğinden alır. Ancak Saussure ile birlikte kuralcılık yerini daha mesafeli bir gramer anlayışına bırakmaya başlar. *Betimlemeli gramer* (descriptive grammar) olarak adlandırılan bu anlayışta kuralları belirlemek, düzenin resmini yapmak yeterli görülmüştür.

Gramer yaklaşımı ne olursa olsun, bir gramer yazarından ilk beklenen kurallardır. Oysa dil, gramerlerdeki kurallara hapsedilmeyecek bir olgu olarak yeniyse hep içli dışlı gelişmiştir. Bu da gramerleri dil karşısında yavaş ve zayıf bir takipçiden öteye götürememiştir. Gramerin düzeni, yansıttığını iddia ettiği dilin düzeninden hep başka olmuş; dilin düzensizlikleri gramerin düzenliliğini sorgular kılmıştır. Gramerin düzenliliklerle uğraştığı yargısına ilk itirazlardan biri Bloomfield (1933: 274)'e aittir. “Dillerin söz varlığı biçimbirimlerden ibarettir ve her biçimbirim bir düzensizliktir.” şeklinde özetleyebileceğimiz bu itiraz, dilin sarsılmaz bir düzenlilikler bütünü olduğu düşüncesini tartışmaya açar.

2. Türkiye Türkçesi Gramerindeki Düzensizlik Örnekleri

Türkiye Türkçesinde özellikle kurala uymayan eklerin adlandırılması, işlevleri, yapım ve çekim özellikleriyle ilgili birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (bk. Gülsevin 2004). Eklerin alt biçimbirimleriyle ilgili çeşitli tartışmalar da yapılmıştır (bk. Johanson 1977, Aslan Demir 2006). Ancak düzensizlik kavramı temelinde Türkçeyi ses bilgisi, biçim bilgisi ve söz dizimi bakımından bir bütün olarak inceleyen monografiler yeterli sayıda değildir. Kural dışı kullanımlar gramerlerde kural aktarıldıktan sonra özel bir önem verilmeden söz konusu edilmektedir. İncelediğimiz

¹ Bu paradoksun bir ayağını oluşturan ses değişimlerinin düzenliliği konusu da, özellikle Çince üzerine yapılan çalışmalarla tartışmalı bir hâle gelmiştir (Radford vd. 2009: 68).

gramerler içerisinde yalnızca Göksel-Kerslake (2005: 45-47) düzensizlikler için ayrı bir başlık açmıştır. Ses bilgisiyle ilgili olarak yapılan düzensizlik çalışmaları diğer alanlara göre daha çoktur. Bunlardan Clements-Sezer (1982), van der Hulst-van de Weijer (1992), Karaağaç (1998), Inkelas-Orgun-Zoll (1996), Inkelas (1999), Kabak (2001, 2011), Kabak-Vogel (2011) dikkate değer çalışmalardır. Biçim bilgisi ve söz dizimiyle ilgili olarak daha az sayıda çalışma vardır (bk. Kibre (1999). Akaslan (2012) düzensizlik, kural dışılık, kirlenme gibi kavramları değerlendiren son yıllardaki önemli incelemelerdendir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi gramerindeki düzensizlikler belirlenirken iki yol izlenmiştir. Bu yollardan ilki gramer taramasıdır. Buna göre kaynakçada verilen Türkiye Türkçesi gramerleri taranmış ve düzensizlik, kural dışılık, istisna sayılan kullanımlar belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci yol ise gramerlerde kurala bağlanmış biçimlerine rastlamadığımız ancak yazılı ve sözlü dilde sıkça geçen bazı kullanımların belirlenmesine dayanmaktadır.

2.1. Ses Bilgisindeki Düzensizlikler

2.1.1. Türkçenin Ses Özellikleriyle İlgili Düzensizlikler

Ünlü uyumları: Türkçe kökenli sözcüklerde önlük-artlık uyumu (büyük ve küçük ünlü uyumu) vardır (Ergin 1993: 68-70): *hani, hangi, dahi, inanmak, kardeş, elma, şişman, çamur, avuç, karpuz* vb. sözcükler Türkçe oldukları hâlde bu kurala uymazlar.

Uzun ünlü: Türkçe kökenli sözcüklerde birincil uzun ünlü bulunmaz (Gencan 2001: 68, Ediskun 1999: 73). Türkiye Türkçesinde Türkçe kökenli oldukları hâlde *ya:d, ya:rin, ya:r, va:r olmak* yapılarında uzun ünlü vardır.

/o/ ve /ö/ ünlüleri: Türkçe kökenli sözcüklerde ilk hece dışında /o/, /ö/ sesleri bulunmaz (Ergin 1993: 54). -(I)yor ekli sözcükler bu kurala uymaz: *geliyor, başlıyor*.

/h/ ve /f/ ünsüzleri: Türkçe kökenli sözcüklerde /h/ ve /f/ ünsüzleri birincil olarak bulunmaz (Ergin 1993: 56-57). Ancak *hangi, hani, dahi, daha, hırultı, hışırtı, fisilti, üfür-, öfke, yufka, ufal-, ufak* vb. sözcüklerde bu sesler vardır. Yansıma sözcükler Türkçenin ses özellikleriyle ilgili olarak gramerlerdeki kurallara -özellikle bazı seslerin birincil olarak veya sözcük başında bulunmama- aykırılık göstermektedir. Bu, eş zamanlı bir nedenle oluşan düzensizliktir. Yapısında /h/ ve /f/ bulduran Türkçe kökenli diğer sözcükler Eski Türkçedeki /k/, /b/ ve /v/ ünsüzlerinin art zamanlı değişimi

nedeniyle bu kurala uymazlar: *kani* > *hani*, *öbke* > *övke* > *öfke*.

İkiz ünsüz: Sözcük kökünde ve başında aynı cinsten iki ünsüz bulunmaz (Eker 2003: 224). Ancak *anne*, *elli* (< Eski Türkçe *elig*) sözcüklerinde /n/ ve /l/ ünsüzleri kökte tekrar edilmiştir.

Başta bulunmayan ünsüzler: Sözcük başında /ç/, /ğ/, /l/, /m/, /n/, /r/, /v/, /z/ ünsüzleri bulunmaz (Ergin 1993: 57-59, Ediskun 1999: 74-75). Bu sesler için de yansımalar düzensizlik sergiler: *lokur lokur*, *cayır cayır*, *zırlı zırlı* vb. m tekrarlı ikilemeler de kurala uymaz: *kitap mitap*, *ev mev* vb. *Lakırdı* (< *alakırdı*) sözcüğü Türkçe olduğu hâlde kurala uymaz. *Ne* soru sözcüğünden türemeler ile *nine* sözcüğü de istisnadır: *nereden*, *nasıl*, *neden* vb. Art zamanlı /b/ > /v/ değişimini yaşamış sözcükler de bu kurala uymaz: *ver-*, *vur-*, *var-* fiili de bu kurala aykırıdır.

Sonda bulunmayan ünsüzler: Sözcük sonunda /b/, /ç/, /d/, /g/ ünsüzleri bulunmaz (Ergin 1993: 60). Türkçe olan *ad*, *od*, *sac* sözcükleri bu kurala uymazlar. Bu düzensizliğin nedeni Ana Türkçedeki uzun ünlülikle açıklanır (Tekin 1995).

2.1.2. Çekim ve Yapım Sonucu Ortaya Çıkan Düzensizlikler

Eklenmede ünlü-ünsüz uyumları: Ekler ünlü uyumlarına göre sözcüğe eklenirler (Ergin 1993: 113). Bazı sözcüklerin aldığı ek farklılık gösterir: *saatler*, *dikkatli*, *hâlimiz*. Son ünlü arka damak ünlüsü /a/ olduğu hâlde ek ön damak ünlülerine (/e/ ve /i/) sahiptir. Bu düzensizliğin nedeni olarak sözcüklerin alındığı dilin ses özellikleri (İnce /t/, /l/ sesleri, ünlülerin inceliği vb.) gösterilir (Gencan 2001: 67).

Ekler birden fazla alt biçimbirime sahiptir, ünlü ve ünsüz uyumlarına göre eklenirler (Eker 2003: 221): -yor, -ken, -ki, -leyin, -daş, -mıtrak ekleri düzensizlik gösteren eklerdir: *geliyor*, *bakarken*, *onunki*, *düinkü*, *akşamleyin*, *anlamdaş*, *meslektaş*, *işteş*, *ülküdaş*, *yeşilimtrak*.

Ötümlüleşme: Sözcük sonunda /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleri iki ünlü arasında ötümlüleşir (Gencan 2001: 75) ancak bu, tek hecelilerde düzensizdir. Türkçe kökenli şu tek heceli sözcüklerde ötümlüleşme olur: *oç+üm* > *öcüm*, *uç+u* > *ucu*, *kap+ı* > *kabı*, *gök+ü* > *göğü*, *dip+i* > *dibi*, *aç+ım* > *acım*, *yok+u* > *yoğu*, *but+u* > *budu*, *borç+um* > *borcum*, *tat+ı* > *tadı*, *art+ım* > *ardım*, *kurt+um* > *kurdum*, *dört+e* > *dörde*, *yurt+a* > *yurda*, *git-iş* > *gidiş*, *dit-ik* > *didik*, *et-iyor* > *ediyor*, *güt-er* > *güder*. Fakat tek hecelilerin bir bölümünde bu olay gerçekleşmez: *at+ım* > *atım*, *iç+im* > *içim*, *sap+ı* > *sapı*, *kök+ü* > *kökü*, *uç-ar* > *uçar*, *bit-iş* > *bitiş*, *yap-iş* > *yapış*, *sürt-er*

> *sürter*. Bu düzensizliğin nedeni de art zamanlı uzun ünlülüğün etkisidir. Ötümlüleşme Ana Türkçede uzun ünlü bulunduran sözcüklerde olur (Tekin 1995: 129-136).

Çok heceli sözcüklerin sonundaki /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzlerinin ötümlüleşmesi de düzensizdir: *ağaç+ı* > *ağacı*, *toprak+ı* > *toprağı*, *kitap+ı* > *kitabı*, *kağıt+ı* > *kağıdı*. Bu örneklerde ötümlüleşme gerçekleşmiştir, fakat hem Türkçe kökenlilerde hem de yabancı dillerden gelen bazı sözcüklerde ötümlüleşme görülmez: *yapıt+ı* > *yapıtı*, Arapça *ahlak+a* > *ahlaka*, Fransızca *cassette* > *kaset+i* > *kaseti*, *stereotype* > *stereotip* > *stereotipi*.

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin sonundaki ötümsüz sesler, asıl biçimlerindeki ötümlü biçimlere döner (Eker 2003: 246): Farsça *reng* > *renk+i* > *renği*, Arapça *derd* > *dert+i* > *derdi*, Arapça *nakd* > *nakit+i* > *nakdi*, Farsça *ta:c* > *taç+ı* > *tacı* Arapça *kita:b* > *kitap+ı* > *kitabı*. Ancak bu kurala uymayan kullanımlar vardır: Arapça *habb* > *hap+ı* > *hapı*, *tıbb* > *tıp+ı* > *tıptı*. Batı kökenli sözcüklerdeyse söz sonundaki /g/ ünsüzü korunur; asıl biçimleri /b/, /d/ olanlar ötümlüleşir (Eker 2003: 247): Fransızca *démagogue* > *demagog+u* > *demagogu*, *philologue* > *filolog+u* > *filologu*, *acide* > *asit+i* > *asidi*, *méthode* > *metot+u* > *metodu*, *microbe* > *mikrop+u* > *mikrobu*. Ancak bu kurala uymayıp ötümlüleşmeyen sözler vardır: Fransızca *tube* > *tüp+ü* > *tüpü*, *cube* > *küp+ü* > *küpü*.

Türeme: Türkçe gramerlerinde türeme konusunda özellikle kök-ek birleşmeleri sırasında ortaya çıkan ve yardımcı ünlü-ünsüz olarak adlandırılan sesler üzerinde durulur. Johanson (2011: 34) art zamanlı bir yaklaşımla yardımcı sesleri eklerin bünyesine dâhil ederek (örn. *başla-ğan* > *başla-yan*, *ata+ğa* > *ata+ya*) gelenekteki bu yardımcı ses kabulünü kanıtlanmamış bir “mit” olarak değerlendirse de yardımcı ses görüşü Türkçe gramerlerinin vazgeçilmez kabullerinden biridir. Ünsüz türemesinde en yaygın olarak kullanılan ve gramerlerde en sık atfı yapılan ses birimler /y/ ve /n/ ünsüzleridir (Ergin 1993: 137). Konuya eş zamanlılığa göre bakanlar yardımcı sesleri /y/, /n/, /s/, /ş/ olarak belirlerken (Gencan 2001, Ediskun 1999, Kahraman 2009, Karademir 2011); art zamanlı bilgilere dayanan dilciler yalnızca /y/ ünsüzünü türeme ses sayarak /n/, /s/ ve /ş/ seslerini eklerin bünyesine dâhil ederler (bk. Ercilasun 2000, Tekin 2000). Bu tartışmalı duruma rağmen eş zamanlı bir bakışla /y/ sesi de yardımcı ses kuralına bazı kullanımlarıyla istisna teşkil eder: *başla-mış* > *başlamış*, *başla-dı* > *başladı* fakat *ne+miş* > *ne+y+miş*, *ne+di* > *ne+y+di*. Bu ses dış yapıda iki ünlü arasında değildir. /y/ ünsüzünün bu şekilde türemesi, i- fiilinin art zamanlı gelişimiyle açıklanır. Benzer bir durum /n/ için de geçerlidir. /n/ ünsüzünün

bazı kullanımları eş zamanlı bakışla yardımcı ses kuralına uymamaktadır. İki ünlü arasında türemesi gereken /n/ ünsüzü, ünlü ve ünsüz arasında da ortaya çıkmaktadır: *kapısı+n+dan*, *onunki+n+den*, *şu+n+dan*.

Eş zamanlı bir yaklaşımla, birleşik fiillerde de düzensiz bir ses türemesi gerçekleşir: *his et- > hisset-* örneğinde /s/ ünsüzü türeken *pes et- > pes et-* örneğinde bu gerçekleşmez. Arapçadaki asıl biçimi olan *hiss*, birleşik yapıda yeniden ortaya çıkar.

+CIK ekinin geldiği isimlerin bir bölümünde ses türemesi olurken, bir bölümünde olmaz: *biraz+cık > birazcık*, *göl+cük > gölcük* fakat *az+cık > az+ı+cık*, *dar+cık > dar+a+cık*.

Pekiştirmedeki türemede de düzenlilik yoktur: *beyaz > bembeyaz*, *belli > besbelli*. be- hecesiyle başlayan iki sözcük farklı seslerle pekiştirilir.

Düşme: Vurgusuz orta hece ünlüsü düşer (Ergin 1993: 55). T. Tekin (2005: 487-493) dar orta hece ünlüsünün düşmesini kesin kurallara bağlar; ancak bunlara uymayan, eş zamanlı bakışla istisna sayılacak sözcükler de vardır: *oğul+u > oğlu* fakat iyelik ekli şu sözcüklerde dar olan orta hece ünlüsü düşmez: *ahır*, *havucu*, *çekici*, *denizi*, *gelini*, *domuzu*.

Vurgu: Vurgu ilk veya son hecededir. Genellikle sondadır (Gencan 2001: 86). Ancak yabancı kökenli sözcüklerde bu kural düzensizlikler gösterir: *iskemle*, *lokanta*. Ünlemlerde vurgu baştadır: *Haydi*, *aferin*. Yer adlarında vurgu başta veya ortadadır ancak -istan ile biten yer adları bu kurala uymaz: *Gürcistan*, *Bulgaristan*.

Türkçede ekler genellikle vurguyu üstlerine çekerler (Gencan 2001: 86). Vurguyu üstüne çekmeyen şu ekler bu kurala uymazlar: olumsuzluk eki -mA-, soru edatı mI, küçültme eki +CA, araç eki +IA, isim bildirme ekleri, kişi ekleri, şimdiki zaman eki -(I)yor, gereklilik eki -mAll, +leyin eki, zarf-fiil ekleri -madAn, -ken.

2.2. Biçim Bilgisindeki Düzensizlikler

2.2.1. İsme Gelen Eklerle İlgili Düzensizlikler

Kökler: Bir sözcük hem isim hem fiil kökü olamaz. Bu özelliktekiler sonradan ortaya çıkmış biçimlerdir (Ergin 1993: 105). Eş zamanlı bir bakışla bu kurala uymayan sözcükler bulunabilir: *tat*, *boya*. Ergin (1993) bu durumu bu sözcüklerdeki art zamanlı ses olaylarıyla açıklar: *tatığ > tat*, *boyağ > boya*.

Kök-ek ilişkisi: Kökler ek alınca şekil değişikliğine uğramaz (Ergin 1993: 106). Zamir çekiminde, +CIK eki alan bazı sözcüklerde, vurgusuz orta hece ünlüsüne sahip bazı sözcüklerle sonu ötümsüz ünsüzle biten bazı sözcüklerin çekiminde bu kural işlemez: *sen+e > sana, ben+e > bana, git-iyor > gidiyor, öğ+üm > öcüm, gönül+üm > gönlüm, ağız+ım > ağzım, kapak+ı > kapağı, ağaç+ı > ağacı, küçük+cük > küçücük, minik+cik > minicik. Bura, şura, ora* sözcükleri ve +ArI ile biten sözcükler +DA ve +DAn eklerini alınca son seslerini yitirebilmektedir: *şura+da > şurda, ora+dan > ordan, bura+dan > buradan yukarı+da > yukarda, içeri+den > içerden.* (Aslan Demir 2006: 553).

Ek sıralaması: Yapım ekleri çekim eklerinden sonra gelmez (Ergin 1993: 118). Ancak +CIK, +GII, +ki, +IİK +sIz eklerinde buna uymayan kullanımlar vardır: *usul+ca+cık, anne+m+gil, duvar+da+ki, on+da+lık, baba+m+sız, sen+in+ki.*

Çokluk eki, iyelik ve durum eklerinden sonra gelmez (Ergin 1993: 123). Aile anlamıyla kullanıldığında gelebilir: *annemler, babamlar.*

Durum eklerinden sonra sözcükte ancak soru eki bulunabilir (Ergin 1993: 124). -ki eki bu kurala uymaz: *duvardaki, aşağıdaki.* Ayrıca pekiştirilmiş biçimlerde de Türkçenin eklenme sıralamasına uymayan bir sıralama vardır: *büsbütün, kapkara.*

İlgi eki: Türkçede ilgi eki ünsüzle biten sözcüklere +In, +Un; ünlüyle bitenlere +nIn, +nUn biçiminde gelir (Ergin 1993: 218): *su* ve *ne* sözcükleri ünlüyle bittikleri hâlde bu kurala uymaz: *su+ilgi eki > suyun, ne+ilgi eki > neyin.*

Ben ve *biz* zamirleri ilgi eki bakımından farklılık gösterir. +im eki yalnızca bu zamirlerde kullanılan bir ilgi ekidir: *ben+ilgi eki > benim (kitabım), biz+ilgi eki > bizim (kitabımız).*

İyelik eki: Aynı cinsten iki iyelik eki üst üste gelmez (Ergin 1993: 212). Ancak bu kurala uymayan kullanımlar vardır: *bir+i+si, kim+i+si.* Sonu ünlüyle biten sözcüklere iyelik ekleri doğrudan gelirken *su* ve *ne* sözleri bu kurala istisna oluşturur: *(senin) masa+n* fakat *(senin) ne+yin, (senin) su+yun.* Ayrıca ünsüzle bitmesine rağmen *hep* dış yapıda +si ekini almıştır: *hepsi (< hep+i+si).*

+IArI iyelik ekinde +IAr eklendiği ismin çokluk olduğunu gösterir, isme sahip olan şahsın çokluğunu ifade etmez (Ergin 1993: 212). Ancak şu tür kullanımlarda bu ek sahip olanın da çokluğunu bildirir: *İki kardeş annelerini bekliyor. Anne* tekildir, *kardeşler* çoğuldur.

Zamir n'si: Zamir ve isim çekiminde, her durumda ortaya çıkmayan art zamanlı bakışla zamir (pronominal) n'si, eş zamanlı bakışla yardımcı ses olarak adlandırılan bir ses ortaya çıkar. *O, bu, şu, kendi* zamirlerinin +lAr, +CA, +sIz, +lA ekleriyle kullanımında: *o+lar > onlar, o+ca > onca, o+suz > onsuz, bu+la > bunla*. Aitlik eki -ki ve 3. kişi iyelik ekinden sonra bir durum ekinin gelmesi durumunda: *duvardaki+den > duvardakinden, kapısı+dan > kapısından*.

Cinsiyet: Türkçede gramatik cinsiyet yoktur (Ergin 1993: 120). Ancak *tanrı* ve *tanrıça* sözcükleriyle yabancı kökenli bazı sözcüklerde (*müdür, müdire, kral, kraliçe* vb.) vardır.

Zaman sözcükleri: Zaman bildiren bazı sözlere gelen eklerde düzensizlik vardır. *Kış, yaz, öğle* sözleri +(ı)n ile zarf yapılırken *ilkbahar, sonbahar, akşam* yapılamaz: *kışın, yazın* fakat **sonbaharın, *ilkbaharın, *akşamın*. +DA bulunma durumu eki *ilkbahar* ve *sonbahara* gelebilir fakat *kış* ve *yaza* gelmez: *ilkbaharda, sonbaharda* fakat **kışta, *yazda*. *Akşam* sadece +leyin ekini alabilirken *öğle* iki eki de alabilir: *öğle+leyin, öğle+n*. Gün adlarıyla *hafta* ve *sene* sözleri yönelme eki +(y)A alabilirken diğer benzer sözler alamaz: *Haftaya (gelirim), seneye (çıkartırız), perşembeğe (uçartırız)* fakat **yıla, *güne, *aya*.

Zamirler: Zamirler iyelik ve yapım eki almaz (Ergin 1993: 250). Fakat *ben+lik, ora+cık, şura+cık* ve *bu+su, şu+su* örneklerinde her iki ek kullanılmıştır. Çokluk bildirdikleri hâlde *biz* ve *siz* zamirleri çokluk eki alır: *biz+ler, siz+ler*.

Edatlar: Edatlar ek almazlar (Ergin 1993: 329). Edatların ek aldığı kullanımlara da rastlanır: (*onun*) *gibisi, (bu) kadarını*.

Soru eki: Soru eki veya edatı da düzensizlikler sergiler. Bu ögenin ek mi, edat mı olduğu tartışmalıdır. Her iki durumda da düzensizlik gösterir. Ek sayıldığında neden ayrı yazılmaktadır sorusu akla gelir. Edat sayıldığında da neden geldiği sözcüğe göre ünlü uyumuna uyar ve neden bir ek gibi dört farklı alt biçimbirimi vardır soruları cevap beklemektedir: *Gördü mü?, aldı mı?*

Bildirme eki: -DIr 3. kişi isim bildirme ekidir (Ergin 1993: 298, Banguoğlu 1998: 475). Ancak bu ek diğer kişilere de gelebilmektedir: *O çalışkandır* fakat *ben çalışkanım, sen çalışkansındır*.

Paylaştırma eki: +(ş)Ar eki sayılara gelerek paylaştırma anlamı katar (Ergin 1993: 161). Bu ek sayılar dışında *az* ve *kaç* sözcüklerine de gelir: *azar, kaçar*. +şAr ünlüyle bitenlere gelirken ünsüzle biten *yarım* sözcüğüne

de gelir: *yarımşar* (Kornfilt 1997: 431).

Aitlik eki: +ki eki bir isim çekim ekidir. Ancak doğrudan isimlere gelmez (Ergin 1993: 153). Bir isim çekim ekinin her isme doğrudan gelememesi bir düzensizlik örneğidir. Bu ek sadece bazı zaman ve mekân isimlerine doğrudan gelebilmektedir: *deminki, şimdiki, öteki, beriki* fakat **masaki, *duvarki*.

Fiile de gelen ekler: +sAl, isimlere gelen bir ektir (Korkmaz 2003: 61-62). Ancak bu ek Türkçe Sözlük'te yer alan şu sözcüklerde fiillere gelmiştir: *yönetsel, görsel, işitsel, eğitsel*. +II ve +sIz ekleri isimlere gelen eklerdir (Korkmaz 2003: 53-54, 63-64). Ancak bu ekler *belir-* fiiline de gelmektedir: *belir-li, belir-siz*. -ImSA, isimden fiil yapma ekidir: *azımsa-, benimse-* (Ergin 1993:174). Bir örnekte fiile gelmektedir: *gülümse-*.

2.2.2. Fiile Gelen Eklerle İlgili Düzensizlikler

Eklerin sıralaması: Fiil çekiminde zaman eklerinden sonra kişi eki gelir, kişi ekleri fiile ancak kip ve zaman ekleriyle gelir: *gel-me-di-m* (Ergin 1993: 131, 268, 297). Ancak geniş zamanın olumsuz 1. kişi çekiminde Türkçe fiil çekimi sıralaması dışında bir kullanım vardır: *gel-me-m, yap-ma-m*. Görüldüğü üzere olumsuzluk ekinin sonra kişi eki gelmektedir. Kişi ekinin fiil çekiminde en sonda bulunması kuralının da istisnaları vardır: *gelsene* (< *gelsen a*), *yapsana, gelmişlerdir, yapmışlardı, yapmışlarsa*.

Birleşik fiiller: Bütün birleşik fiillerin olumsuz biçimleri, yardımcı fiile olumsuzluk eki getirilerek yapılır: *kaybolma-, ola gelme-* (Ergin 1993: 367). Ancak ilk ögesi sıfat-fiilli birleşiklerle -bil, -ver, -gör yardımcı fiilli birleşikler farklı kullanımlara sahiptir: *yapmış olma- / yapmamış ol-, yapabilme- / yapmayabil- / yapama-, yapıverme / yapmayıver-, isteyi gör- / istemeyi gör:* Birleşik fiillerin edilgen biçimleri ilk fiile edilgenlik ekinin getirilmesiyle yapılır ancak bazı kullanımlarda yardımcı fiilin de bu eki aldığı görülür: *yapılabilir, görülebilir* fakat *yapılabilinir, görülebilinir* (bk. Heß 2011).

Zaman: İki zaman eki üst üste gelmez (Ergin 1993: 131). Ancak birleşik çekimlerde dış yapıda bu mümkün olmaktadır: *geliyormuş, gelecekti*. Açıklaması art zamanlı bir gelişme gösteren *i-* fiiliyle (< *gel-iyor-i-miş*) yapılan bu kullanımdaki eklerin zaman eki mi, yoksa görünüş ve kip/kiplik eki mi olduğu da tartışmalıdır (bk. Kerimoğlu 2011: 76-79, 182-186). Tek heceli fiillerin hangi geniş zaman ekini alacağı düzensizlik gösterir. Bazı fiiller -Ir ekini bazı fiiller -Ar ekini alır: *al-ır, gör-ür* fakat *yap-ar, bit-er*.

Soru eki zaman ekinden sonra gelir (Ergin 1993: 132). Ancak bu ekin fiil çekimindeki yeri düzensizdir (Banguoğlu 1998: 457): *Aldı mıydınız?, aldınız mıydı?, yapmışlar mıydı?, gelmişler midir?*

Çatı: Çatı kategorisi içinde yer verilen ettirgenlik düzensizlik gösterir. Her fiile ettirgenlik eki getirilebilir (Korkmaz 2003: 556) kuralının çok sayıda istisnası vardır (Tuna 1986). Bazı sözcüklerin ettirgenliği sözlüksel olarak yapılabilmektedir. Bu sözcükler ettirgenlik eklerini (-t-, -Dİr-, -r- vb.) bu işlev için alamamaktadır: *gir- > sok-, gel- > getir-, gör- > göster-, hasta ol- > hasta et-, mahvol- > mahvet-*. Ayrıca ettirgenlik ekleri her zaman ettirgenlik yapmaz: *kapa-t-, sal-dır- vb.* Çatıyla ilgili bir başka durum da birleşik olmayan fiillerde çift edilgenliğin ancak ünlüyle biten fiillerde olmasıdır. Ünsüzle biten fiiller çift edilgenliğin dışındadır: *başla-n-(ı)l-dı, incele-n-il-di* fakat **gör-ün-ül-dü* (Tekin 2005: 441)². İşteşlik çatı ekinin *de-* ve *ye-* fiillerindeki kullanımı da dikkat çekicidir. Ek yalnızca bu iki fiilde yardımcı sesle fiile bağlanmaktadır: *bekle-ş-, inle-ş-* fakat *yi-y-iş-, de-y-iş-* (Korkmaz 2003: 131). İşteş ve dönüşlü fiiller geçişsizdir (Ergin 1993: 192, 198). Fakat geçişli olanlar da vardır: *(koku) süründü, (elbise) giyindi, (elmayı) bölüştü, (konuyu) görüştü*. Geçişsiz fiillerin bazılarının yeni gelişmelerin etkisiyle nesne alabilen kullanımları oluşmuştur: *Şifrenizi giriniz. Yüz metreyi on saniyede koşuyor. Onlar istediğini olabilir ama biz olamayız.*

İsme de fiile de gelen ekler: Eş zamanlı bir yaklaşımla bazı eklerin genel eklenme kurallarına uymadığı veya tek örnekle sınırlı kaldığı görülür: *oku-l, öğren-ci, baş-kan, er-kek, baş-ka, yaş-ıt vb.* Ergin (1993: 166-168)'de işlekliliği azalmış ekler olarak değerlendirilen -l, +kan, +ka, +ıt vb. ekler bugün birkaç yerde yaşıyor ve düzenli bir yapım işlevi yerine getiremiyorsa söz konusu sözcükler basit mi, türemiş midir sorusu akla gelmektedir. Ayrıca *öğrenci* örneğini -lCI ekine bağlamak ve *okul* sözcüğünün sadeleştirme hareketleri sırasında yanlış türetmeyle ortaya çıktığını belirtmek de art zamanlı açıklamalardır. Yanlış türetme sonucu Türk dili tarihinde kullanılmayan görevlerle karşımıza çıkan ekler ve bu eklerle türetilen sözcükler önemli bir sayıya ulaşmıştır: *giy-im* fakat *bir+im; bas-ma* fakat *tepki+me; ölç-üt* fakat *som+ut* (bk. Korkmaz 2003: 91, 93, 108). Bugün daha yaygın olan *döşeli, dayalı, kapalı, taralı* örnekleri de eş zamanlı bir bakışla fiile gelen -II eki olarak görülür. Açıklamaları art zamanlı (*daya-l-ı, kapa-l-ı* veya *kapa-ğ+lı*) bakışla mümkündür. Eş zamanlı dış yapıda -sA şart eki ve -ken zarf-fiili isimlere de gelir: *güzel-ken, güzel-se.*

2 Ancak Heß (2011: 283) *karılmır* gibi ünsüzle biten bir örneği, standart gramerlerin de kabul ettiği çift edilgen bir biçim olarak ele alır.

Olumsuzluk: İki olumsuz biçimin üst üste kullanılması gramerlerde yanlış bulunur (Korkmaz 2003: 99). Ancak -mAz+Ilk yapısı bugün sıklıkla -mA-mAz+Ilk biçiminde kullanılmaktadır: *bilmezlik* fakat *bilmemezlik*.

Şart: -sA şart eki tasarlama kipi ekidir (Ergin 1993: 292). Ancak kip eki olmasına rağmen şart anlamıyla hüküm bildirmez. Karahan (2004)'teki gibi zarf-fiil eki kabul edilirse de üzerine kişi eki alan bir zarf-fiil eki olur ki bu, kural dışıdır: *Okula gidersem görüşürüz*.

Sıfat-fiil: -An sıfat fiilini alan ünlüyle biten fiillerden yalnızca ikisinde yazımda gösterilen bir daralma olur: *başla-y-an* > *başlayan* fakat *de-y-en* > *diyen*, *ye-y-en* > *yiye*.

Yabancı ekler: Türkçe sözcüklerin yabancı eklerle birlikte kullanımı yeni yapılar oluşturabilmektedir: *at-masyon*, *dokun-matik*. Bu durum isimler için de geçerlidir: *gidiş-at*, *iş-güzar*, *çocuk-istan*. *Alkolik* sözcüğünden yanlış hece bölümlenmesiyle (*al-kolik*) ortaya çıkan +kolik eki: *dizi+kolik*, *çay+kolik*.

2.3. Söz Dizimindeki Düzensizlikler

Öbekler: Belirtisiz isim tamlamasında ikinci öge iyelik eki alır, bu ekin atılması Türkçenin yapısına aykırıdır (Ergin 1993: 362). Ancak bugün genellikle yabancı dillerin etkisiyle açıklanan (Özkan-Musa 2004: 103) bu kullanımlar çok yaygındır: *Mektep sokak*, *Ömer han*, *Kulüp Hasan*, *erkek çorap*, *domates çorba*. Belirtisiz isim tamlamasının arasına sıfat girmez (Gencan 2001: 192) ancak iki kullanım bu kurala uymadığı hâlde yaygınlaşmıştır: *devlet eski bakanı*, *kamu iktisadi teşekkülü*. Yukarıda zamirler bölümünde değinilen *biz* ve *siz* zamirlerinin çokluk eki alması, isim tamlamasında bu zamirlerin yer aldığı yapıları farklılaştırır: *bizim işimiz*, *sizin işiniz* fakat *bizlerin işi*, *sizlerin işi*.

Sıfat alan isimler çokluk eki almazlar (Banguoğlu 1998: 354) ancak bazı yapılar bu kurala uymazlar: *üç silahşorlar*, *kırk haramiler*, *beş evler*, *dört büyükler*, *beş hececiler*, *üç aylar*. Ayrıca *bir zamanlar* dizisi sıfatlı kullanımlara uymayan bir dış yapıya sahiptir. Bu bakımdan söz dizimindeki bazı deyimler gibi (Fillmore vd. 1988: 505), gramer dışı bir yapı olarak görülebilirse de *bir* sıfatının sayısı değil, belirsizlik için kullanılması diziye gramatik kılar.

Birleşik fiillerde iki öge arasında araya olumsuzluk eki dışında başka bir öge girmez kuralının da yaygınlaşmış istisnaları vardır. -bil- ve -kal-yardımcı fiillerinden önce *da* ve *mı* ögeleri kullanılmaktadır: *yapa da bilir*, *uyuya mı kaldın*.

Cümle ve uyum: Yüklemi isim olan cümleler nesne almaz. Ancak *borçluyum*'lu cümlelerde nesne olabilir (Karahan 2004: 27): *Her şeyimi sana borçluyum.*

Yüklem zamir olduğunda özne yüklem uyumunda farklı bir kullanım vardır. Yüklemdeki kişi ekleri zamir dışı yüklemelerde özneye şöyle eşleşir: ben = -Im *Ben güzelim*, sen = -sIn, o = 0, biz = Iz *Biz güzeliz*, siz = -sInIz, onlar = -lAr. Ancak yüklem zamir olduğunda bu uyum bozulur: *Bunu yapan, sensin./ Okula geç kalanlar; bizdik.* İlk cümlede yüklem *-sin* ekini almıştır ancak özne *sen* değildir (bk Kerimoğlu 2009). Aynı durum zamirlerin ol-filinin sıfat-fiilli biçimiyle kurdukları isim tamlamalarında da farklı bir uyumsuzluğu doğurur. Bilindiği üzere isim tamlamasında ilgi ekli [(+n)In] ögenin nitelediği öge +(s)I iyelik ekini alır: *Ali'nin kitabı.* Ancak *zamir+ol-duk* yapısında bu uyum bozulur (Ersen-Rasch 2011: 201): *Son gelenin ben olmadığımı sevindim* (gelen+in olmadığ+ım). Özne çoğul eki almış cansız varlık, bitki ve hayvansa yüklem tekil olur (Gencan 2001: 116). Ancak buna uymayan birçok kullanım vardır: *Kuşlar ötüşüyorlar, ağaçlar yaprak döküyorlar.*

Diziliş: Türkçe biçim bilgisinde ana öge başta bulunurken, söz diziminde ana öge sonda bulunur. Ancak buna aykırı söz dizimi yapıları vardır. Edat ve unvan öbekleri, birleşik fiiller, devrik cümleler ve ki'li cümlelerde ana öge başta bulunur: *Ali için, Ali Bey gidebilir, seviyorum seni, dedim ki bize gel.*

3. Düzensizlik ve Eş Zamanlı Gramer

Kural, düzenlilik gibi kavramların dil içindeki yeri sorunludur. Eş zamanlı bir bakışla bu kavramların *yaygınlık* dışında nesnel bir dayanağı yoktur. Art zamanlı bir bakışla da *eskilik* bir dayanak olabilmektedir. Eş zamanlı düzensizliklerin açıklamasının büyük oranda dilin önceki dönemlerine atıfla yapılabileceği kabulü yaygındır (Bynon 2004: 22). Art zamanlı bir bakışla dildeki her yeni gelişme “sapma” olarak ortaya çıkar (Quirk 2004: 336), sonra düzene girer veya istisna olarak yaşamaya devam eder. Bu nedenle dilde *yanlış* denilerek ele alınmayan veya düzeltilerek *doğru* biçimleri gramerlere yansıtılan kullanımların dilin genel yapısı içerisindeki yeri göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Her ne kadar dildeki düzenlilikleri ortaya çıkaran gramerler tercih edilse de (Lakoff 1970: 14), istisnalar, düzensizlikler de gramerle ilgilidir (Kiefer 2000: 297). Dil içinde düzenleme (regularization) sürecine uğramadan yaşayan bu yapıların dile dair önemli veriler sunabileceği unutulmamalıdır. Bu kullanımların da “ideal” gramerde ele alınması zorunludur. Jespersen (1924:

32-33) düzenlilik ve düzensizlik arasındaki ayrımın dilin psikolojik hayatı için önemli olduğunu ve gramerin düzensizlikleri asla dışta bırakmaması gerektiğini savunur. Dil gelişiminde düzensizliklerin büyük önemi olduğunu, ilk dillerin modern dillere göre daha çok düzensizlik sergilediğini, dillerin geliştiğini ancak düzensizlik ve belirsizlikten bağımsız mükemmel bir dil olamayacağını belirtir (Jespersen 1894: 348-349, 365).

Yukarıda çeşitli örneklerini verdiğimiz düzensizliklerin Türkçenin olanaklarının görülmesi bakımından gramerlere yansıtılması gerekir. Peki düzensizlikler gramere nasıl yansıtılmalıdır? Her şeyden önce kural dışılık veya düzensizlik sayısı “istisna” denemeyecek kadar büyük bir orana sahipse şüphelenilmesi gereken ilk şey, belirlenen kuralın kapsayıcılığıdır. Türkiye Türkçesi için belirlediğimiz düzensizlik örneklerinin bazı konularda istisna boyutlarını aştığı görülmektedir. Bu durumda kuralın yenilenmesi ve yaşayan dile uygun hâle getirilmesi gerekmektedir. Yaygınlık kazanan bir kullanıma yanlış demek ne kadar doğrudur? Ayrıca yazılı ve sözlü dilde yaygınlaşan bir kullanımı eldeki kurallara uymadığı gerekçesiyle yanlış saymak ve "doğru kullanım şudur, bunu kullanın" demek gramerinin görevi midir? Bizce söz konusu kurallar değiştirilmelidir. Bu yapılırken bugün dünya dilciliğinde yaygın olan eş zamanlı gramer anlayışı önem kazanmaktadır. Özellikle ses bilgisindeki düzensizlikler belirlenirken yabancı öğelerin durumu dikkat çekicidir. İncelediğimiz gramerlerde ses bilgisi konularında kural belirlenirken Türkçe kökenli sözcükler esas alınmıştır. Türkiye Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılan yabancı sözcükler dikkate alınmamıştır. Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancı öğrenciler kadar, Türkoloji eğitimi almamış bir Türk öğrenci için de bir sözcüğün kökenini bilmek kolay değildir. Bunun için konunun uzmanı olmak gerekmektedir (Demir 2003). Türkiye Türkçesi grameri ideal olarak, Türkçenin yaşayan tüm öğelerinin grameri olmalıdır. Türkiye Türkçesinin grameri bu nedenle eş zamanlı kullanımları kapsayan bir kurallar bütünü oluşturmalıdır. Ancak gramerlerde bu yöntemin kullanılmadığı gözlenmektedir. Yazarlar kuralları eş zamanlı dış yapıya göre değil, bazı durumlarda art zamanlı açıklamalara göre oluşturmuştur. Örneğin, “Türkçede iki zaman eki üst üste gelmez.” kuralı eş zamanlı dış yapıda doğru değildir: *geliyormuş*. Bu dış yapıya sahip öge i- fiilinin art zamanlı gelişimine dayanarak (*gel-iyor-i-miş*) açıklanır. Ancak bu açıklama kural belirlenirken bir ölçü olamaz. Eş zamanlı bir gramer, eş zamanlı dış yapıya göre kural belirler. Art zamanlı bir bilgiye dayanarak eş zamanlı kullanımlar için kural belirlemek hem ana dili olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çelişkiler yaratır.

Kurallar belirlenirken tartışılması gereken diğer bir nokta da eş zamanlı gramerin yalnızca betimlemekle yetinmesinin doğruluğudur. Kuralları eş zamanlı yapıya göre belirleyip neden sorusuna cevap vermeden geçmek de olgular arasındaki neden-sonuç ilişkisinin kurulamamasına yol açar. Sıralanan bazı düzensizlik örneklerinin nedenleri yine eş zamanlı bir bakışla açıklanabilir. Örneğin *avuç*, *karpuz*, *çamur* sözcüklerinin ikinci ünlülerinin yuvarlak olması ve bu biçimleriyle küçük ünlü kuralına uymaması, sözcüklerdeki dudak ünsüzlerinin (/m/, /p/, /v/) etkisiyle açıklanabilir. Ancak eş zamanlı yapılardaki bazı düzensizliklerin açıklaması art zamanlı bilgilerle yapılabilmektedir. Örneğin, tek heceli sözcüklerin bazılarında görülen ötümlüleşme Ana Türkçedeki uzun ünlülerden kaynaklanmaktadır. Uzun ünlülerde ötümlüleşme olurken kısa ünlü kökenlilerde bu olay gerçekleşmez: *ö:ç+üm > öcüm*, *iç+im > içim*. Bu durumda gramer yazarı Türkiye Türkçesi için tek heceli sözcüklerde söz konusu değişikliğin düzensiz bir dağılım gösterdiğini vurgulamalı, ancak bu durumun nedenini art zamanlı uzun ünlülük bilgisiyle açıklamalıdır. Art zamanlı ünlü uzunluğuna dayanarak bu değişimin Türkiye Türkçesi için düzenli bir değişim olduğu da söylenemez. Çünkü bugün Türkiye Türkçesinde ötümlüleşmeye uğrayan sözcükler, uzun ünlüyle söylenmemektedir. Eş zamanlı Türkiye Türkçesi gramerinde uzun ünlülük *öç*, *git-*, *et-*, *dip* (*öcü*, *dibi*, *gidiş*, *ediş*) gibi sözcükler için bir ölçü olamaz. “Türkiye Türkçesindeki tek hecelilerdeki ötümlüleşme düzensizdir.” kuralı belirlendikten sonra düzensizliğin art zamanlı açıklaması verilebilir. Bu yöntem uygulandığında yukarıdaki listede yer alan biçim bilgisiyle de ilgili birçok düzensizliğin yeniden değerlendirilmesi gerekecektir. Örneğin *öğren-ci*, *kapa-lı*, *hasta-lan-* vb. sözcüklerde yer alan eklerin -oluşumları art zamanlı olarak farklı açıklansa da (*öğren-ici*, *kapa-l-ı*, *hasta-la-n-*)- fiilden isim yapan -ci, -li ve isimden fiil yapan +IAn olarak kabul edilmesi gerekecektir. Çünkü eş zamanlı dış yapıda bu ekler doğrudan köke gelmektedir. Aynı durum yanlış türetmelerle ortaya çıkan (*bir+im*, *gör-sel* vb.) ekler için de geçerlidir. Gramer yazarının sözlüğe bile girmiş sözcükleri görmezden gelmesi veya bunları yanlış, kullanılmaması gereken ögeler olarak görmesi doğru değildir. Türkiye Türkçesi grameri Türkiye Türkçesinde yaygınlaşmış, yazılı ürünlere geçmiş tüm ögelerin grameri olmalıdır.

4. Sonuç

Hiçbir dünya dili için istisnasız bir düzenlilikten söz edilemez. Her dilde düzen dışı kullanımlar vardır. Son yıllara kadar bunların dildeki yeri üzerine pek düşünülmemiştir. “Galat-ı meşhur” olarak adlandırılan ancak

galatlıđı konuřanca bile fark edilemeyen kullanımlar bu adlandırmadan kurtulamamıřtır. Dildeki birçok yeniliđin art zamanlı bir bakıřla galat olarak deđerlendirildiđi dűřünülrse, en meřhur galatın bizzat dilin kendisi olduđu sűylenbilir.

Dil arařtırmacılarının dűzensizlik olarak gűrdűkleri aslında dilin dűzeninin parçalarıdır. Dűnya dilcilik tarihindeki dűzensizlikleri gűz arđı etme eđilimi bugűn kaybolmaya yűz tutmuř; dűzensizlikler, istisnalar, kural dıřlıklar birçok açıdan arařtırılmaya bařlanmıřtır. Gramerlerde kuralı kutsama, kurala uymayanları yanlıř olarak deđerlendirme eđilimi hayatta karřılıđı olmayan bir tűr műdahaleciliktir. Dil bir inceleme olgusu olarak bilim adamından nesnel bir bakıř bekler. Özellikle dili yansıtma iddiasındaki gramer yazarının ele aldıđı dilin yařayan ve yaygın kullanımlarına sırtını dűnme řansı yoktur. Gramercilerin tarih boyunca yanlıř buldukları, dillerden atılsaydı sűzlűkler bugűnkűnden çok daha fakir olurdu.

Tűrkiye Tűrkesindeki dűzensizlikleri inceleyen bu alıřma, “Eř zamanlı bir gramerin dűzensizlikler konusundaki yaklařımı nasıl olmalıdır?” sorusuna bir cevap arayıřıdır. Burada özellikle belirtilmesi gereken, kuralın nasıl belirleneceđidir. űnkű kural, kural dıřlıkları da belirler.

Öncelikle kural oluřturulurken eř zamanlı kullanımlar esas alınmalıdır. Yukarıdaki gramer taramasından da anlařılacađı üzere, buna uymadan belirlenen kuralların istisnası da çok olmaktadır. Yani dűzensizliklerin bir kısmı dilden deđil, belirlenen kuralın dűzensizliđinden kaynaklanmaktadır. Kuralların eř zamanlı dıř yapıdan yola çıkarak o dilin yaygınlařmıř tűm ögelerini içerecek bir bakıřla belirlenmesi gerekmektedir. Art zamanlılıđa gűre kural belirlendiđinde özellikle dil đretiminde (ilk ve orta đretim, yabancılara Tűrke đretimi vb.) bűyűk çeliřkiler ortaya çıkmaktadır. “İsmlere zaman eki gelmez.” biçiminde bir kural belirledikten sonra “Gűzeldi” sűzcűđűnű “Gűzel-i-di” biçiminde yeniden ama eski biçimine gűre ayırmak bugűn için dođru mudur? Bizce, “Gűzeldi” yapısı için de bir kural belirlenmelidir.

Art zamanlılık kural belirlemede bir ۆlű olmamalıdır ancak özellikle dűzensizliklerin açıklanmasında kullanılmalıdır. Yalnıřca eř zamanlı bilgilere dayanan bir gramer dűzensizlikleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bilimin dođasında olan “Neden?” sorusuna cevap vermeyen bir gramer bu yűnűyle eksik olacaktır.

Kaynaklar

- AIKHENVALD, Alexandra (2007). "Typological Distinctions in Word-Formation". *Language Typology*. (Shopen, T. (eds.)), Volume 3, Cambridge: Cambridge University: 1-65.
- AKASLAN, Talat (2012). *Dilbilim "Dil Kirlenmesi" Türkçe*. İzmir: Dinozor Kitabevi.
- ARONOFF, Mark - Fudeman, Kirsten (2011). *What is Morphology?*. Oxford-Malden: Wiley-Blackwell.
- ASLAN DEMİR, Sema (2006). "Türkiye Türkçesinin Morfonolojisi Üzerine". *Türk Dili*, 654: 546-557.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1998). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- BLEVINS, James - BLEVINS, Juliette (2009). "Introduction: Analogy in Grammar". *Analogy in Grammar* (Blevins, James - Blevins, Juliette (eds.)). New York: Oxford University: 1-12.
- BLOOMFIELD, Leonard (1933). *Language*. London: George Allen-Unwin Ltd. [İngiltere baskısı 1973].
- BLUST, Robert (1996). "The Neogrammarian Hypothesis and Pandemic Irregularity". *The Comparative Method Reviewed: Regularity and Irregularity in Language Change* (Durie, Mark - Ross, Malcolm (eds.)). New York - Oxford: Oxford University: 135-156.
- BUSSMANN H. (2006). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Çev. G. Trauth-K. Kazzazi. London-New York: Routledge.
- BYBEE, Joan (2007). *Frequency of Use and the Organization of Language*. Oxford: Oxford University.
- BYBEE, Joan (2010). *Language, Use and Cognition*. Cambridge: Cambridge University.
- BYNON, Theodora (2004). *Historical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University.
- CAMPBELL, Lyle (2007). "The History of Linguistics". *The Handbook of Linguistics*. (Aronoff, Mark - Rees Miller, Janie (eds.)). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online.
- CLEMENTS, George - SEZER, Engin (1982). "Vowel and Consonant Disharmony in Turkish". *The Structure of Phonological Representations*, Part II. (Harry van der Hulst - Norval Smith (eds.)). Dordrecht: Foris: 213-255.
- CRYSTAL, David (2008). *A Dictionary of Language and Linguistics*. Malden-Oxford: Blackwell.
- DEMİR, Nurettin (2003). "Popüler Dil Tartışmalarına Dil İlişkileri Açısından Bakış". *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*. (Ankara Ticaret Odası-Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı.) Ankara: 37-44.
- de SAUSSURE, Ferdinand (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. Çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual.
- DIK, Simon (1992). *Functional Grammar in Prolog*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.
- DURIE, Mark - ROSS, Malcolm (1996). "Introduction". *The Comparative Method Reviewed: Regularity and Irregularity in Language Change* (Durie, Mark - Ross, Malcolm (eds.)). New York - Oxford: Oxford University: 3-38.
- EDİSKUN, Haydar (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EKER, Süer (2003). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker.
- ENGELBERT, Stefan (2005). "Analogical Change". *Encyclopedia of Linguistics* (Strazny, P. (eds.)). New York: Fitzroy Dearborn, Taylor - Francis: 46-48.

- ERCİLASUN, A. Bican (2000). “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”. *Hasan Eren Armağanı*, Ankara: TDK: 128-135.
- ERGİN, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- ERSEN-RASCH, Margarete I. (2011). *Türkisch für Fortgeschrittene*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- FILLMORE, Charles J. - KAY, Paul - O’CONNOR, Mary Catherine (1988). “Regularity and Idiomaticity in Grammar: The Case of *Let Alone*”. *Language*, 64: 501-538.
- GENCAN, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. İstanbul: Ayraç.
- GÖKSEL, Aslı - KERSLAKE, Celia (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- GÜLSEVİN, Gürer (2004). “Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*. Ankara: TDK: 1267-1284.
- HALLIDAY, M. A. K. - MATHIESSEN, C. (2004). *An Introduction to Functional Grammar*. New York: Hodder Arnaud.
- HASPELMATH, Martin (2002). *Understanding Morphology*. New York: Oxford University.
- HEINE, Bernard - KUTEVA, Tania (2007). *The Genesis of Grammar*. Oxford: Oxford University.
- HEB, Michael Reinhard (2011). “Towards Explaining Double Passive Marking in Turkish Possibility Verbs”. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.*, 64 (3): 257-286.
- HIMMELMANN, Nikolaus P. (1998). “Regularity in Irregularity: Article Use in Adpositional Phrases”. *Linguistic Typology*, 2: 315-353.
- INKELAS, Sharon - ORGUN, Cemil Orhan - ZOLL, Cheryl (1996). “Exceptions and Static Phonological Patterns: Cophonologies vs. Prespecification”. *ROA*.
- INKELAS, Sharon (1999). “Exceptional Stress-attracting Suffixes in Turkish: Representations vs. the Grammar”. *The Prosody-Morphology Interface* (René Kager, Harry van der Hulst, Wim Zonneveld (eds.)). Cambridge: Cambridge University: 134-187.
- JACKENDORF, Ray S. (1975). “Morphological and Semantic Regularities in the Lexicon”. *Language*, 51: 639-671.
- JESPERSEN, Otto (1894). *Progress in Language*. London: Swan Sonnenschein.
- JESPERSEN, Otto (1924). *The Philosophy of Grammar*. New York: Henry Holt.
- JOHANSON, Lars (1977). “Türkçede Önceden Kestirilemez Nitelikteki Allomorflar”. *TDAY Belleten*. Ankara: TDK: 121-126.
- JOHANSON, Lars (2011). “Why Don’t They Meet Face to Face? On Hiatus-Preventing Allomorphy in Turkish and Its Relatives”. *Puzzles of Language*. (Erguvanlı Taylan, E. - Rona, B. (eds.)). Wiesbaden: Harrosowitz-Verlag: 23-35.
- KABAK, Barış (2001). *Vowel Disharmony and Vowel Sub-systems in Turkish*. Ms. University of Delaware.
- KABAK, Barış (2011). “Turkish Vowel Harmony”. *The Blackwell Companion to Phonology*. (van Oostendorp, Marc vd. (eds.)). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online.
- KABAK, B. - VOGEL, I. (2011). “Exceptions to Stress and Harmony in Turkish: Cophonologies or Prespecification?”. *Expecting the Unexpected: Exceptions in Grammar* (Simon, H. - Wiese H. (eds.)). Berlin: Mouton de Gruyter: 59-94.
- KAHRAMAN, Tahir (2009). *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dil Bilgisi*. İzmir.
- KARAAĞAÇ, Günay (1998). “Türkçede Düzensiz Ses Değişmeleri”. *Türk Dili*, 562: 267-273.

- KARADEMİR, Fevzi (2011). “Eş Zamanlı Bakışla Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ünsüzler”. *Turkish Studies*, 6/2: 561-598.
- KARAHAN, Leyla (2004). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ.
- KERİMOĞLU, Caner (2009). “Özne Yüklem Uyumu Bakımından Farklı Bir Cümle Tipi”. *Turkish Studies*, 3/7: 749-756.
- KERİMOĞLU, Caner (2011). *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe*. İzmir: Dinozor Kitabevi.
- KIBRE, Nicholas (1999). “Between Regular and Irregular”. *Functionalism and Formalism in Linguistics* (Darnell, M. (eds.)). Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins: 130-149.
- KIEFER, Ferenc (2000). “Regularity”. *Morphology* (Booij, Geert vd. (eds)). Volume I, Berlin - New York: Walter de Gruyter: 296-302.
- KOCH, Harold (1996). “Reconstruction in Morphology”. *The Comparative Method Reviewed: Regularity and Irregularity in Language Change* (Durie, Mark - Ross, Malcolm (eds.)). New York - Oxford: Oxford University: 218-263.
- KORKMAZ, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK.
- KORNFILT, Jaklin (1997). *Turkish*, Londra-New York: Routledge.
- KROEGER, Paul (2005). *Analyzing Grammar*. Cambridge: Cambridge University.
- QUIRK, Randolph (2004). “Descriptive Statement and Serial Relationship”. *Fuzzy Grammar* (Aarts, B. vd. (eds.)). Oxford: Oxford University: 327-340
- LAKOFF, George (1970). *Irregularity in Syntax*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- LANGACKER, Ronald (2008). *Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University.
- LANGACKER, Ronald (2009). *Investigations in Cognitive Grammar*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.
- LYONS, John (1983). *Kuramsal Dilbilime Giriş*. Çev. Ahmet Kocaman. Ankara: TDK.
- NORDE, Muriel (2001). “The Loss of Lexical Case in Swedish”. *Grammatical Relations in Change* (Faarlund, T. (eds.)). Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins: 241-272.
- NORDE, Muriel (2009). *Degrammaticalization*. Oxford: Oxford University.
- ÖZKAN, Fatma - MUSA, Bağdagül (2004). “Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi”. *Bilig*, 30: 95-139.
- PALMER, Frank (1986). *Grammar*. Harmondsworth: Penguin Books.
- RADFORD, A. - Atkinson, M. - Britain, D. - Clahsen, H. - Spencer, A. (2009). *Linguistics*. Cambridge: Cambridge University.
- ROBINS, R. (1964). *General Linguistics*. Bloomington: Indiana University.
- ROBINS, R. (2000). “Classical Antiquity”. *Morphology* (Booij, Geert vd. (eds.)). Volume I, Berlin - New York: Walter de Gruyter: 52-66.
- SIMON, H. - WIESE, H. (2011). “What Are Exceptions? And What Can Be Done About Them?”. *Expecting the Unexpected: Exceptions in Grammar* (Simon, H. - Wiese H. (eds.)). Berlin: Mouton de Gruyter: 3-30.
- STUMP, Gregory (2007). “Inflection”. *The Handbook of Morphology*. (Spencer, Andrew - Arnold, M. Zwicky (eds.)). Blackwell Publishing, Blackwell Reference Online.
- TEKİN, Talât (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. İstanbul: Simurg.
- TEKİN, Talât (2000). “Türkçede Kaynaştırma Sesleri”. *XII. Dilbilim Kurultay Bildirileri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi: 109-112.
- TEKİN, Talât (2005). *Makaleler 3*. Ankara: Grafiker.

- TRASK, R. L. (1999). *Key Concepts in Language and Linguistics*. London-New York: Routledge.
- TRAUGOTT, Elizabeth C. - DASHER, Richard (2002). *Regularity in Semantic Change*. Cambridge: Cambridge University.
- TUNA, Osman Nedim (1986). “Türkçede Transitive - Causative “Geçişli-Ettirgen” Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”. *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXIV-XXV*: 381-427.
- van der HULST, Harry - van de WEIJER, Jeroen (1991). “Topics in Turkish Phonology”. *Turkish Linguistics Today*. (H.E. Boeschoten - L.T. Verhoeven (eds.)). Leiden: E.J. Brill: 11-59.
- VAUX, Bert - COOPER, Justin (2003). *Linguistic Field Methods*. Münih: Lincom Eureka.
- WILKINS, David (1996). “Natural Tendencies of Semantic Change and the Search for Cognates”. *The Comparative Method Reviewed: Regularity and Irregularity in Language Change* (Durie, Mark - Ross, Malcolm (eds.)). New York - Oxford: Oxford University: 264-306.